

Czym karmić ary w warunkach domowych?

Cz. II

Dr n. przyr.
Iwona Palczewska

Ary hiacyntowe. Fot. A. Kruszewicz

Ta część artykułu ma charakter ogólny, poniższe zalecenia żywieniowe dotyczą grupy ar, które nie są wyspecjalizowane żywieniowo, jak ararauna, ara kasztanowoczarna, żółtoskrzydła czy zielonoskrzydła. Dieta gatunków wyspecjalizowanych, jak ara hiacyntowa, epoletowa czy żółtolica, musi być dobierana indywidualnie do ich potrzeb.

ci im nie
ozbawić
interesu-
ym moż-
rformacji
atysfakcji
tżę i cie-
my, po-
! miesię-
ludźmi.
ogły tak-
ęba do-
zyczyną

autorki

Jeżeli ktoś dba o smukłą sylwetkę, niech szybko zapomni o wszystkich zasadach zdrowego żywienia, bo w przypadku ar wygląda ono zupełnie inaczej, o ile nie odwrotnie.

Potrzebują one diety wysokotłuszczowej (co najmniej 15-18% tłuszczów w diecie, dla ar hiacyntowych zaleca się 25-30%), z wysoką zawartością nasyconych tłuszczów roślinnych. Podstawą będą więc orzechy. Oleiste nasiona słonecznika, choć chętnie zjadane przez ary, zawierają prawie wyłącznie tłuszcze wielonienasycone, w nadmiarze dla nich niezdrowe.

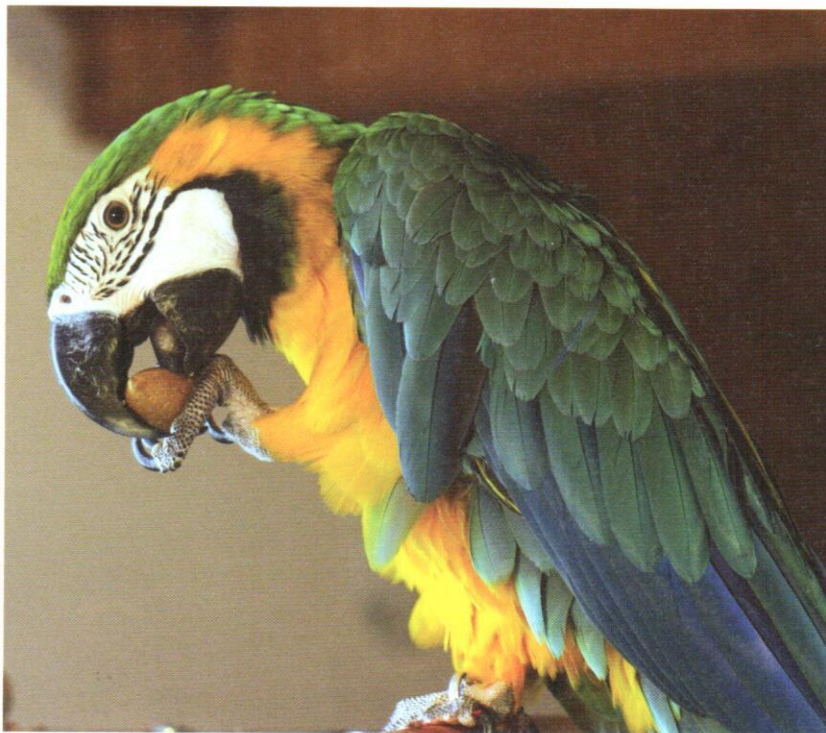
Każdy rodzaj orzechów ma inne właściwości. Jednym z kryteriów, którymi należy kierować się przy doborze orzechów, jest zawartość tłuszczu całkowitego i tłuszczów nasyconych. Obowiązuje prosta zasada: im więcej, tym lepiej! Tabela 1. zawiera listę najpopularniejszych orzechów, uporządkowanych wg wartości dietetycznej dla ar – otwierają ją te najlepsze – najtłustsze i o największej zawartości tłuszczów nasyconych.

Orzeszki ziemne, czyli arachidowe lub fistaszki (*Arachis hypogaea*), nie są polecane ze względu na częste zakażenie grzybami z rodzaju *Aspergillus*. Jeżeli podajemy je papugom, to nie mogą być prażone i powinny być ugotowane. Zabieg ten, w odniesieniu do już zainfekowanych orzeszków, może mieć skutek połowiczny. Gotowanie zabija spory i grzybnie, ale nie usuwa mykotoksyn, które skumulowały się w zakażonych orzeszkach.

Orzechy włoskie (*Juglans regia*) podejrzewane są o wywoływanie u ar schorzeń trzustki. Poleca się więc podawanie najwyższej jednego orzecha dziennie lub zupełną rezygnację z tego pokarmu.

Żołędzie (*Quercus spp.*), ze względu na gorycz i dużą zawartość tanin, nie są chętnie jedzone przez zwierzęta. Można je gotować, zlewając wodę, aż przestanie być brązowa. Dobrze dojrzałe orzechy bukowe (*Fagus spp.*) są jadalne, ale niedojrzałe mogą być trujące, a przynajmniej spowodują sensacje jelitowe. Obydwa te rodzaje orzechów, łatwe do pozyskania w lesie, mogą być dodatkiem do diety, ale nie należy podawać ich w dużych ilościach.

Orzechy pecan (*Carya illinoensis*) są bardzo cennym pokarmem, zwłaszcza dla młodych ar, bo, mimo niskiej zawarto-

Młode ary powinny dostawać orzechy w miękkiej skorupce, np. takie jak pecan. Fot. A. Działowski

ści tłuszczów nasyconych, mają miękkie, łatwe do rozłupania skorupki.

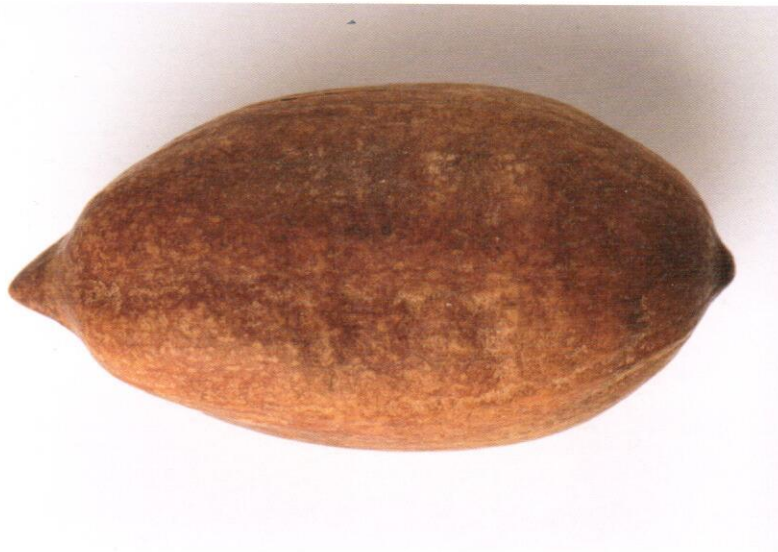
Orzechy brazylijskie, zwane czasami para, czyli nasiona orzesznicy wyniosłej (*Bertholletia excelsa*), są lubiane przez papugi, trzeba jednak kupując je uważać, bo często są stare, zwiędzłe i zjełczałe. Szczególnie trzeba uważać, kupując orzechy pozbawione skorupki.

Bardzo ważnym składnikiem w diecie ar, niestety w Polsce trudnym do zdobycia,

są orzechy macadamia (*Macadamia spp.*). Ary hiacyntowe niechętnie przystępują do łęgów w warunkach sztucznych, jeżeli nie mają obfitości tych orzechów. Orzechy macadamia powinny być dominującym składnikiem mieszanki orzechów dla tych ptaków. Przykładowy skład takiej mieszanki jest następujący:

- 15% orzechów laskowych,
- 15% migdałów,
- 15% orzechów brazylijskich,

Orzech pecan. Fot. Wł. Kwiatkowski

15% orzechów włoskich,
10% orzechów pekan,
30% orzechów macadamia.

Mieszanek oczywiście można modyfikować, np. eliminując orzechy włoskie i zastępując je innymi: nerkowcami, orzechami pili, itp.

W składzie mieszanki nie ma „króla orzechów”, czyli kokosa (*Cocos nucifera*), choć stanowi on bardzo cenny element diety ar, bo nie można go tak po prostu dać papudze. Nawet ara hiacyntowa nie rozlupe kokosa, ze względu na jego wielkość. Trzeba go arze otworzyć. Można jej dać płyn do wypicia, a skorupę wraz z mięszem należy połamać na mniejsze kawałki. Kokosy są wprost uwielbiane przez ary, niestety w polskich supermarketach orzechy te są fatalnej jakości. Większość jest wyschniętych, spleśniałych lub sfermentowanych. Takich orzechów nie wolno podawać papudze.

Kokos to bomba kaloryczna (354 kcal/100g)! Jego surowy miąższ składa się w 33% z tłuszczu, przy czym jest to niemal w całości tłuszcz nasycony, 9% z błonnika, 6% węglowodanów i 3% z białka. Reszta to woda. Poza tym prawie nie zawiera witamin: witaminy A nie ma wcale, a najwięcej jest folianów (26 mcg/100g). Niewiele lepiej jest z minerałami: wapnia, magnezu są śladowe ilości, trochę miedzi i selenu, natomiast bardzo dużo manganu, a jest to ważny dla zdrowia ptaków pierwiastek – bez niego chorują na perozę.

Najcenniejszym składnikiem jest tłuszcz kokosowy, który zawiera głównie krótko- i średniołańcuchowe kwasy tłuszczowe. Najwięcej jest kwasu laurynowego (50%) i kapronowego (7%). W procesie trawienia oleju kokosowego powstaje w jelicie monogliceryd kwasu laurynowego o działaniu przeciwnowotworowym i przeciwbakteryjnym, przeciw bakteriom gram-dodatnim. Nie znalazłam wiarygodnych publikacji na temat działania antywirusowego, ale nie wykluczam jego istnienia. Ponadto kokos zawiera polifenole o podobnym działaniu. Choć sam kokos nie posiada cholesterolu, to kwas laurynowy powoduje wzrost frakcji LDL (złego cholesterolu) w osoczu. Wydaje się jednak, że olej kokosowy może zawierać również inne substancje, które znoszą to działanie. Zapewne dlatego dla nas, ludzi, przysłowiowy kokos jest synonimem czegoś cennego i niedostępnego. Palma kokosowa jest czczona także przez ludy zamieszkujące tereny, gdzie rośnie powszechnie. Otoczona jest aurą drzewa leczniczego, życiodajnego i symbolu płodności. Na Bali kobiety mają zakaz dotykania palm kokosowych, by nie wysysały z drzew płodności i nie przeniosły na siebie. Mężczyznom wolno dotykać ich bezkarnie.

Trzeba pamiętać, że orzechy są bardzo ubogie w witaminy. Na przykład nerkowce, czyli nasiona nanercza zachodniego (*Anacardium occidentale*), wbrew temu co czasami można przeczytać na opakowa-

niu, zawierają bardzo mało witaminy E i gdyby człowiek zjadł kilogram tych orzechów, to by pokrył zaledwie 1/3 dziennego zapotrzebowania na tę witaminę. Podobnie z karotenoidami, czyli prowitaminą A, w nerkowcach nie ma ich wcale. Rola orzechów w diecie ar polega na zwiększeniu podaży tłuszczu i wartości energetycznej (kaloryczności) pokarmu.

Oprócz orzechów ary muszą więc dostawać świeże, surowe owoce, warzywa, zielonki, kielki, czyli pokarmy zawierające witaminy, sole mineralne i inne tzw. związki fitoodżywcze. Kielki lepiej wybierać większego „kalibru”: słonecznika, pszenicy, jęczmienia, owsa, fasoli mung, adzuki, itp. Warzywa – najlepsze są ciemnozielone, czerwone, pomarańczowe i żółte: papryka słodka i ostra, brokuły, zielony groszek, szpinak, dynia, marchew, buraki, słodkie ziemniaki, kolby świeżej kukurydzy. Jeżeli mamy dostęp do czystych łąk i lasów, z dala od dróg i fabryk, koniecznie trzeba to wykorzystać i podawać latem bogactwo dzikich roślin, chwastów, ziół: mniszek lekarski, gwiazdnicę pospolitą, krwawnik, tasznik, lebiodę, cykorię podróznik, wraz z kwiatami, nasionami i korzeniami, kłosa dzikich traw w różnym stadium dojrzałości ziaren itp. No i oczywiście, cały okrągły rok, mnóstwo świeżych gałęzi do gryzienia – z liśćmi lub bez. Niezastąpiona jest wierzba, ale mogą być też gałęzie brzozy, morwy, topoli białej (białodrzewu, inne topole są mniej godne pole-

hodowlany.pl

Wszystko do hodowli zwierząt

Prowadzimy sprzedaż
wysyłkową
Dostawa w 24h!

**Mamy wszystko
dla drobiu i gryzoni!**

Sklep internetowy
www.hodowlany.pl
info@hodowlany.pl
tel. 0500 40 40 45
tel/fax 071 345 65 00

W ofercie:

Siatki do budowy wolier!!!

Inkubatory, promienniki, poidła, karmidła,
ogrodzenia elektryczne, pastuchy,
wypożyczenie klatek, systemy pojenia

www.hodowlany.pl

Orzechy macadamia. Fot. A. Działowski

Migdały. Fot. A. Działowski

cenia, zwłaszcza wiosną, kiedy mają bardzo dużo lepkiej żywicy), a także drzew owocowych (jabłoni lub grusza), choć trzeba uważać na opryski w sadach. Owoce – wybierać należy te o dużej zawartości karotenoidów, czyli czerwone i pomarańczowe, i muszą być słodkie. Ary dużo chętniej jedzą owoce niż warzywa i należy im na to pozwolić, ale za to muszą jeść tłuste orzechy, bo sama owocowa dieta jest zbyt uboga energetycznie. Orzechy można im dawać bez ograniczeń (oczywiście w granicach rozsądku, jeżeli papuga nie je nic innego, to trzeba je ograniczyć). Przy zbyt niskiej zawartości tłuszczu w diecie ary nie podchodzą do łęgów, mają problemy z piórami i skórą.

Poza tym należy im podawać typowe komercyjne mieszanki suchych ziaren dla dużych papug: słonecznik, kukurydza, pszenica, owies, pestki dyni itp.

Granulaty są bardzo krytykowane w żywieniu, na przykład: dla ary hiacyntowej oferowane w handlu granulaty w ogóle się nie nadają, bo wysoka zawartość białka i witaminy D bardzo szybko prowadzi do schorzeń nerek. Ary, jak wszystkie papugi, są inteligentne (czego zdają się nie zauważać producenci granulatów) i jedzenie jest dla nich czymś więcej niż napychaniem żołądka bezpostaciową masą, to musi być przyjemność. Ara hiacyntowa potrafi, jedząc truskawkę, najpierw wyłuskać z niej każdą malutką pesteczkę (która z botanicznego punktu widzenia jest orzechem!), obrać ją z łupinki i zjeść środek, a następnie „tysą” truskawkę długo przeżewać w dziobie na mus, delektując się smakiem i zapachem. Potem ten mus, w zależności od ochoty, zjada albo wypluwa. I robi to wszystko swoim „delikatnym dziobeczkiem”. Jeżeli już ktoś musi dawać granulaty, to nie powinien on stanowić więcej niż 20% dziennej dawki. Papugi te mają zresztą tendencję do rozdrabniania granulatu, bez zjadania go.

Zapotrzebowanie ary na białko jest niskie do przeciętnego. Jego udział w diecie nie powinien przekraczać 15%. Niewielka ilość białka zwierzęcego, ze względu na niezbędne aminokwasy, jest jednak dodatkiem koniecznym, czyli jajko na twardo, biały ser (twaróg), jogurt, podawane 2-3 razy w tygodniu, są optymalnym rozwiązaniem dla dorosłego ptaka. U piskląt oraz ptaków dorosłych w okresie pierze-

ają bar-
: drzew
oć trze-
Owoce
wartości
marañ-
y dużo
i należy
eść tłu-
eta jest
y moż-
ywiście
a nie je
) . Przy
dziecie
roble-

ypowe
en dla
rydza,

w ży-
towej
óle się
białka
dzi do
apugi,
uwa-
ie jest
m zo-
i być
fi, je-
z niej
bota-
rze-
odek,
rze-
c się
mus,
yplu-
nym
awać
wię-
ma-
gra-

t ni-
ecie
elka
i na
dat-
rdo,
ane
roz-
kłąt
ze-

ra

Doskonalenie koordynacji dziób – łapa wymaga treningu. Fot. A. Działowski

nia, ze względu na bardzo szybki wzrost długich piór w ogonie i skrzydłach, wzrasta gwałtownie zapotrzebowanie na aminokwasy siarkowe, które można dodawać w postaci preparatów aminokwasowych lub okresowo zwiększać ilość podawanych produktów białkowych.

Młode ptaki, do ukończenia pierwszego roku życia, powinny dostawać codziennie, dorosłe mogą rzadziej, gotowany ryż lub makaron z gotowanymi warzywami, jogurtem, „słoiczkowymi” pokarmami dla niemowląt itp. Przyzwyczajenie papugi do jedzenia gotowanych (oczywiście bez soli) potraw jest ważne, bo w razie choroby łatwiej jest zastosować leczenie dietetyczne, a także przemyć w pokarmie leki czy inne dodatki.

Podawanie suplementów witaminowych trzeba ściśle kontrolować, ponieważ ary są niezwykle wrażliwe na nadmiar witaminy D, zwłaszcza w połączeniu z niebilansowanymi dawkami wapnia i fosforu oraz nadmiarem białka w diecie. Najbardziej wrażliwe są pisklęta. W Stanach Zjednoczonych, gdzie ręczne karmienie piskląt rozpowszechniło się ze względów komercyjnych, zanim poznano fizjologię ar, tysiące piskląt, karmionych w ten sposób uniwersalną mieszanką, przyplaciło ludzką żądzę pieniądza śmiercią w męczarniach lub ciężkimi deformacjami i kalectwem do końca życia.

Młode ary bardzo długo i wolno rozwijają umiejętności manipulacyjne dzioba i łapy, jak ludzkie dzieci rękę. Trzeba im to umożliwić bez ryzyka, że papuga połknie twarde skorupy, nie umiając ich oddzielić od orzecha lub że padnie z głodu, nie mogąc się do niego dostać. Do 6 miesięcy życia pisklęta powinny dostawać tylko wyluskane migdały, orzechy pecan z miękką łupiną i gotowane, nie prażone, orzeszki ziemne. Potem, do ukończenia 1 roku, wprowadza się nadłupane duże orzechy, a dopiero starszym ptakom podaje się całe. Konieczne jest podawanie zabawek, które także stwarzają okazję do nauki precyzyjnych czynności manualno-dziobowych. Oczywiście nie muszą pisać, że zabawa ary polega na jak najszybszej destrukcji zabawki. Jako zabawki-gryzaki można młodym arom poda-

Orzechy brazylijskie. Fot. A. Działowski

Tab. 1. Zawartość tłuszczu całkowitego i tłuszczów nasyconych w najpopularniejszych orzechach (pogrubiono nazwy orzechów o najkorzystniejszym dla ar składzie)

Nazwa orzecha	tłuszcz całkowity (%)	w tym tłuszcze nasycone (% tłuszczu całkowitego)
kokos, miąższ świeży, surowy	33	90,9
pili (<i>Canarium ovatum</i>)	80	38,8
brazylijskie	66	22,7
nerkowce	44	18,2
macadamia	76	15,8
żołędzie	24	12,5
bukowe	50	12,0
pistacjowe	44	11,4
włoskie	65	9,2
pecan	72	8,3
migdały	51	7,8
pineowe	68	7,4
laskowe	61	6,6
orzechy orzecha szarego (<i>Juglans cinerea</i>)	57	1,8
kasztany jadalne	1	0,0

Warzywa w diecie ar są konieczne, są źródłem witamin, których w orzechach jest bardzo mało. Fot. J. Ostafowski

wać surowy makaron – duże rurki, świdy. Makaron jest twardy, więc papuga będzie ścierać dziób. Łatwo daje się on chwycić łapą, manipulować, można nim rzucać, turlać, a upuszczony na podłogę grzechocze i stuka, więc papuga ma zabawę i nie ma ryzyka dla zdrowia niedoświadczonej papugi-dziecka, która może połkać kawałki – w przypadku drewna czy plastiku byłoby to niebezpieczne. Można papugom robić zabawki, nawlekając makaron na sznurek, podawać różne kształty i kolory, co stymuluje również rozwój umysłowy.

Ważna jest nie tylko ilość, rodzaj, ale i kolejność podawanych pokarmów w ciągu dnia. Ptak powinien mieć zawsze dostęp do pokarmu i wody, co oczywiście nie oznacza, że papuga ma mieć ciągły dostęp do wszystkich rodzajów pokarmu. Umiejętnie zmieniając ich ilość i kolejność podawania, można komponować zdrową dietę dla ptaków i uczyć je spożywania różnorodnych pokarmów.

W pierwszym porannym posiłku lepiej unikać pokarmów zawierających dużo cukrów prostych: owoców, słodczy. Słodkie pokarmy szybko podnoszą poziom glukozy we krwi, dając ptakowi złudzenie, że jest już syty, ale nie dają energii na dłużej. Śniadanie powinno zawierać warzywa, orzechy, ziarna, zaś owo-

Orzeszek cedrowy. Fot. Wł. Kwiatkowski

ce lepiej odłożyć na obiad i kolację. Rano dobrze jest podawać papudze znane pokarmy, a wszelkie niespodzianki i urozmaicenia dawać później w ciągu dnia, kiedy nie ma ryzyka, że papuga nie zje nowego pokarmu i pozostanie głodna. Śniadanie jest także dobrym momentem do podawania jogurtu, jeżeli stosujemy go jako probiotyk dla podtrzymania egzogennej flory bakteryjnej.

Ary są bardzo wrażliwe na delikatne różnicowanie zapachów, smaków, kształtów i wyglądu jedzenia. W odróżnieniu od innych papug, które są konserwatywne w wyborze jedzenia, one chętnie próbują nowych potraw, choć nie zawsze im to zasmakuje i będą chciały jeść. Nie należy się tym zrażać. Bardzo ważne zarówno dla zdrowia fizycznego, jak i psychicznego papugi jest podawanie jak najbardziej zróżnicowanego pokarmu.

A na koniec chyba najważniejsza z zasad żywienia ar: ary zjadają znikomą część z oferowanych im pokarmów, większość rozrzuca, rozdrobnią, wyplują, wysypią i upomną się o dokładkę. Marnotrawstwo jedzenia jest naturalnym zachowaniem i nie da się go wyeliminować. Trzeba im dawać dużo więcej pokarmu, niż mogą zjeść. Ograniczenie ilości jedzenia doprowadzi tylko do tego, że papuga będzie siedziała głodna wśród ponadgryzanych resztek.

Orzechy włoskie podawane w większej ilości mogą wywoływać u ar schorzenia trzustki. Fot. J. Ostalowski

EURO-ELEKTRONIK

PRODUKCJA INKUBATORÓW I KLUJNIKÓW

Strusie, kury, bażanty, przepiórki, kaczki, papugi i węże

UWAGA!!!
Urządzenia naszej
produkcji są w pełni
zautomatyzowane

CENA od 900 zł

Jerzy Mrugasiewicz

- Wykonujemy inkubatory – od 50 do każdej ilości jaj
- Urządzeniami może sterować komputer
- Mogą być półautomatyczne
- Może być obracanie jaj ręczne
- Udzielamy gwarancji na rok
- Gwarantujemy serwis urządzeń

EURO-ELEKTRONIK

Jerzy Mrugasiewicz,
Przygoń – Przylesie 23
95-082 Dobroń
tel. +48 602 292 415,
fax +48 43 677 20 33

mrugasiewicz@euro-elektronik.com.pl